

K. T.

Unîversîteya Artûklûyî ya Mêrdînî

Enstîtuyê Ziwananê Ganîyan yê Tirkîya

Şaxê Mayzanistê Ziwan û Kulturê Kurdan

Projeyê Lîsansê Berzî yê Bêtezî

KIRMANCKÎ DE ANTIŞÊ KARAN SER O ANALÎZÊK

Rûkiye Dicle

Şêwirmend: Mehmet TAYFUN

Mêrdîn 2017

TEDEYÎ

VATEYO VERÊN.....	2
1.DESTPÊK.....	3
2.ANTIŞÊ KARAN.....	3
2.1.Karê ke Reyaya Înan ya Demê Vîyarteyê Dîyarî bi “-rd” Qedîyenê.....	3
2.2.Karê ke Reyaya Înan ya Demê Vîyarteyê Dîyarî bi “-a” Qedîyenê.....	5
2.3.Karê ke Reyaya Înan ya Demê Vîyarteyê Dîyarî bi “-şt” Qedîyenê.....	6
2.4.Karê ke Reyaya Înan ya Demê Vîyarteyê Dîyarî bi “-t” Yan zî “-it” Qedîyenê.....	7
2.5.Karê ke Reyaya Înan ya Demê Vîyarteyê Dîyarî bi “-wt” Qedîyenê.....	8
2.6.Karê ke Reyaya Înan ya Demê Vîyarteyê Dîyarî bi “-nd” Qedîyenê.....	9
2.7.Karê ke Reyaya ci Eslê Xo de “Name” yo.....	9
2.8.Karê ke Bêqayde Ancîyenê.....	10
2.9.Karê ke Yew Kar û Yew Preverbî ra Virazîyayê.....	13
ÇIMEYÎ.....	17

VATEYO VERÊN

Seba ke ez mintiqaya Çêrmûge re ya, mi waşt ke fekê xo ser o xebatêk bika. Fekê Çêrmûge de antişê karan bala mi ante, coka ez na xebata xo de na babete ser o vinterta.

Na xebata mi de embazê erjayeyî Abdulkerim Tunçî hetkarîya mi kerde. Ez ey re zaf sipas kenane, wa keyeyê ey awan bibo. Goreyê fekê Çêrmûge (dewa Bistînî) antişê karan de pîyê mi Bekîr Dicle, datkênayanê mi Remzîye Aytêkîn, Hayrîye Aytêkîn û Hamîde Aytêkîn; birayê mi Enver Dicle, nîyaja mi Zelîha Aytêkîn û embaza mina keyeyî ya delale Pinar Yıldiz hetkarîya mi kerde. Ez înan hemîne rê zaf sipas kenane, wa keyeyê hemîne awan bibo.

KIRMANCKÎ DE ANTIŞÊ KARAN SER O ANALÎZÊK

1.DESTPÊK

Ma na xebata xo de goreyê fekê Çêrmûge û tayê fekanê bînan antişê karan day têver. Mîyanê fekê Çêrmûge de zî mabênê dewan de ferqî estê. Mi antişê karan goreyê dewa xo Bistûnî nuştî. Ma karî goreyê yew sîstematîkî antê. Yanî karê ke reyaya (kokê) înan ya demê vîyarteyê dîyarî bi “-rd” , “-a” , “-şt” , “-t” û “-it” , “-wt” , “-nd” qedîyenê, karê ke reyaya ci eslê xo de “name” yo û karê ke “bêqayde” ye antê. Ma karî goreyê nê deman antê: demo nikayin, demo vîyarteyo dîyar, demo ameyox, demo vîyarteyo nedîyar, hîkayeya demê vîyarteyê nedîyarî, hîkayeya demê nikayinî, hîkayeya demê ameyoxî, ferman-pozîtîf, ferman-negatîf.

2.ANTIŞÊ KARAN

2.1.Karê ke Reyaya Înan ya Demê Vîyarteyê Dîyarî bi “-rd” Qedîyenê

Ma tîya de karê ke reyaya înan ya demê vîyarteyê dîyarî bi “-rd” qedîyenê ra, karê “ardene û merdene” analîz kerdî. Antişê demê nikayinî, demê ameyoxî û halê fermanî de “-rd” keweno. Nê karan ra “merdene” întansîtîf o û tena “merdene” de kewtişê “-rd” ra pey, reya bedilîyena, ê bînan de reya eynî manena.

ardene

Goreyê antişê deman, di reyayê karê ardene estê: Demanê vîyarteyan, hîkayeya demê nikayinî û hîkayeya demê ameyoxî de reyaya ci “ard” o; demê nikayinî, demê ameyoxî û halê fermanî de reyaya ci tena “-a” maneno. Antişê demê ameyoxî de yew xususîyet esto: Zafane antişê demê ameyoxî û halê fermanî de, “bi” yena vernîya karan û nê karî wina ancîyenê. Karê “ardene” de, antişê demê ameyoxî û halê fermanî de seba ke tena herfa vengîne “-a” manena, no ‘bi-’ bedilîyeno, beno “bî-” û herfa pêrabestene “-y-”yî kewena mîyanê înan.

biara---> bîyara

Karê ardene obje gîno, nê samedî ra transîtîf o. Nimûne: “Mi pere ard.”

Dem	Tayê fekê bînî	Fekê Çêrmûgê-I (Dewa Bistînî)	Fekê Çêrmûgê-II (Qûça Xidoy)
Demo nikayin	Ez ana.	Ezo <u>anane</u> .	Ezo ana.
Demo vîarteyo dîyar	Mi ard .	Mi ard .	Mi ard .
Demo ameyox	Ez do bîyara.	Ezo bîyarî.	Ezo bîyarî.
Demo vîarteyo nedîyar	Mi ardo . (n)	Mi ardo . (n)	Mi ardo . (n)
Hîkayeya demê vîarteyê nedîyarî	Mi ardbi . (obje nêrî) Mi ardbî .(obje makî)	Mi ardbî . (obje nêrî) Mi ardbê . (obje makî)	Mi ardbi . (obje nêrî) Mi ardbî .(obje makî)
Hîkayeya demê nikayinî	Mi ardêne .	Mi ardê .	Mi ardê .
Hîkayeya demê ameyoxî	Mi do biardêne.	Mi <u>day</u> bîarday.	Mi do bîardayê.
Ferman-pozîtîf	Bîyare!	Bîya!	Bîya!
Ferman-negatîf	Meyare!	Meya!	Meya!

merdene

Goreyê antişê deman, di reyayê karê merdene estê: Demanê vîarteyan, hîkayeya demê nikayinî û hîkayeya demê ameyoxî de reyaya ci “*merd*” o; demê nikayinî, demê ameyoxî û halê fermanî de reyaya ci “*mir-*” o. Û tîya de yew xususîyet esto: Normal de “*-rd*” bikewo “*me-*” maneno la reya bena “*mir-*”.

merena---> mirena

Fekê Çêrmûge de, halanê fermanî de reya bedilîyaya û “*-i-*” kewta.

Karê merdene obje nêgîno, nê semedî ra întansîf o. Nimûne: “*Ez merda.*”

Dem	Tayê fekê bînî	Fekê Çêrmûgê (Dewa Bistînî)
Demo nikayin	Ez mirena .	Ezo mirenane .
Demo vîarteyo dîyar	Ez merda .	Ez merdane .
Demo ameyox	Ez do bimira .	Ezo bimirî .
Demo vîarteyo nedîyar	Ez merda .	Ez merdo .
Hîkayeya demê vîarteyê nedîyarî	Ez merdbîya .	Ez merdbîya .
Hîkayeya demê nikayinî	Ez merdêne .	Ez merdê .
Hîkayeya demê ameyoxî	Ez do bimerdêne .	Ez day bimerday .

2.2.Karê ke Reyaya Înan ya Demê Vîarteyê Dîyarî bi “-a” Qedîyenê

Ma tîya de karê ke reyaya înan ya demê vîyarteyê dîyarî bi “-a” qedîyenê ra karê “bermayene” analîz kerd. Antişê demê nikayinî, demê ameyoxî û halê fermanî de hemîne de “-a/-ya” kewena û kar wina ancîyeno.

bermayene

Goreyê antişê deman, di reyayê karê bermayene estê: Demanê vîyarteyan, hîkayeya demê nikayinî û hîkayeya demê ameyoxî de reyaya ci “berma” yo; demê nikayinî, demê ameyoxî û halê fermanî de “-a” keweno û reya de “berm-” maneno. Fekê Çêrmûgê de herfa pêrabestene “-y-” wurîyaya û bîya “-w-”.

Karê bermayene obje nêgîno, nê semedî ra întansîf o. Nimûne: “A vizêr bermaya.”

Dem	Tayê fekê bînî	Fekê Çêrmûgê (Dewa Bistînî)
Demo nikayin	Ez bermena .	Ezo bermenane.
Demo vîyarteyo dîyar	Ez bermaya .	Ez bermawane.
Demo ameyox	Ez do biberma .	Ezo bibermî.
Demo vîyarteyo nedîyar	Ez bermaya .	Ez bermawo.
Hîkayeya demê vîyarteyê nedîyarî	Ez bermabîya .	Ez bermabîya.
Hîkayeya demê nikayinî	Ez bermayêne .	Ez bermayê.
Hîkayeya demê ameyoxî	Ez do bibermayêne .	Ez day bibermay.
Ferman-pozîf	Biberme!	Biberme!
Ferman-negatîf	Meberme!	Meberme!

2.3.Karê ke Reyaya Înan ya Demê Vîyarteyê Dîyarî bi “-şt” Qedîyenê

Ma tîya de karê ke reyaya înan ya demê vîyarteyê dîyarî bi “-şt” qedîyenê ra karê “eştene û niştene” analîz kerdî. Antişê demê nikayinî, demê ameyoxî û halê fermanî de “-şt” yan zî tena “-t” keweno. Nê karan ra “niştene” întansîf o û “niştene” de “-t” kewto.

eştene

Goreyê antişê deman, di reyayê karê eştene estê: Demanê vîyarteyan, hîkayeya demê nikayinî û hîkayeya demê ameyoxî de reyaya ci “eşt” o; demê nikayinî, demê ameyoxî û halê fermanî de zî reyaya ci “erz” o. Tîya de “-şt” kewto û “-rz” îlawe bîyo.

Karê eştene obje gîno, nê semedî ra transîtîf o. Nimûne: “*Mi kerra eşte.*” Fekê Çêrmûgê de hem “eştene” hem zî “çe kerdene” xebitîyenê.

Dem	Tayê fekê bînî	Fekê Çêrmûgê (Dewa Bistînî)
Demo nikayin	Ez erzena .	Ezo erzenane/çe kenane.
Demo vîyarteyo dîyar	Mi eşt .	Mi eşt/çe kerd.
Demo ameyox	Ez do bierza .	Ezo bierzî/çekrî.
Demo vîyarteyo nedîyar	Mi eşto .	Mi eşto/çe kerdo.
Hîkayeya demê vîyarteyê nedîyarî	Mi eştbi/bi .	Mi eştêbî/çe kerdbî.
Hîkayeya demê nikayinî	Mi eştêne .	Mi eştê/çe kerdê.
Hîkayeya demê ameyoxî	Mi do bieştêne .	Mi day bieştay/çe kerday.
Ferman-pozîtîf	Bierze!	Bierze!/ Çe ke!
Ferman-negatîf	Meerze!	Merze!/ Meçe ke!

niştene

Goreyê antişê deman, di reyayê karê niştene estê: Demanê vîyarteyan, hîkayeya demê nikayinî û hîkayeya demê ameyoxî de reyaya ci “nişt” o; demê nikayinî, demê ameyoxî û halê fermanî de zî reyaya ci “niş” o. Tîya de “-şt” ney, tena “-t” kewto. Ca-ca vengê “-i-” vurîyayo bîyo “-û-”.

Karê niştene obje nêgîno, nê semedî ra întansîtîf o. Nimûne: “*Ez ništa erebe.*”

Dem	Tayê fekê bînî	Fekê Çêrmûgê (Dewa Bistînî)
Demo nikayin	Ez nişena .	Ez nûşenane/nişenane.
Demo vîyarteyo dîyar	Ez ništa .	Ez nûšta/ništa.
Demo ameyox	Ez do binişa .	Ezo binûşî.
Demo vîyarteyo nedîyar	Ez ništa .	Ez nûšto/ništo.
Hîkayeya demê vîyarteyê nedîyarî	Ez niştbiya .	Ez nûştbiya.
Hîkayeya demê nikayinî	Ez niştêne .	Ez nûştê/niştê.
Hîkayeya demê ameyoxî	Ez do binîştêne .	Ez day binûşî/binûştay.

Ferman-pozîtîf	Binişe!	Binuşe!
Ferman-negatîf	Menişe!	Menûşe!

2.4.Karê ke Reyaya Înan ya Demê Vîarteyê Dîyarî bi “-t” Yan zî “-it” Qedîyenê

Ma tîya de karê ke reyaya înan ya demê vîarteyê dîyarî bi “-t” yan zî “-it” qedîyenê ra karê “antene” analîz kerd. Antişê demê nikayinî, demê ameyoxî û halê fermanî de “-t” yan zî “-it” keweno.

antene

Goreyê antişê deman, di reyayê karê antene estê: Demanê vîarteyan, hîkayeya demê nikayinî û hîkayeya demê ameyoxî de reyaya ci “ant” o; demê nikayinî, demê ameyoxî û halê fermanî de zî reyaya ci “anc” o. Tîya de “-t” kewto û “-c” îlawe bîyo. Fekê Çêrmûge de vengê “a” vurîyayo bîyo “o” û fermanê pozîtîfî de vengê “-i-” kewto.

Karê antene obje gîno, nê semedî ra transîtif o. Nimûne: “Mi zaf derd anto.”

Dem	Tayê fekê binî	Fekê Çêrmûgê (Dewa Bistûnî)
Demo nikayin	Ez ancena .	Ezo oncenane.
Demo vîarteyo dîyar	Mi ant .	Mi ont.
Demo ameyox	Ez do bianca .	Ezo bioncî.
Demo vîarteyo nedîyar	Mi anto .	Mi onto.
Hîkayeya demê vîarteyê nedîyarî	Mi antbî .	Mi ontbî.
Hîkayeya demê nikayinî	Mi antêne .	Mi ontê.
Hîkayeya demê ameyoxî	Mi do biantêne .	Mi day biontay.
Ferman-pozîtîf	Biance!	Bonce!
Ferman-negatîf	Meance!	M(e)once!

2.5.Karê ke Reyaya Înan ya Demê Vîarteyê Dîyarî bi “-wt” Qedîyenê

Ma tîya de karê ke reyaya înan ya demê vîarteyê dîyarî bi “-wt” qedîyenê ra karê “girewtene” analîz kerd.

girewtene

Goreyê antişê deman hîrê reyayê karê girewtene estê: Demanê vîyarteyan, hîkayeya demê nikayinî û hîkayeya demê ameyoxî de reyaya ci “*girewt*” o; demê nikayinî de “*gê*” yo; demê ameyoxî û halê fermanî de zî reyaya ci “*gî*” yo. Fekê Çêrmûge de reyaya demê nikayinî de “*gen*”, demo ameyox, halê fermanan de reya “*g-*” yo. Demanê bînan de reya “*girot*” o. Kirmanckîya Standarde de demo ameyox û halê ferman pozîtîfî de prefîks “*bi-*” yo, fekê Çêrmûge de no bîyo “*bî-*”.

Karê girewtene obje gîno, nê semedî ra transîtfî o. Nimûne: “*Mi ban girewt.*”

Dem	Tayê fekê bînî	Fekê Çêrmûgê (Dewa Bistînî)
Demo nikayin	Ez <i>gêna</i> .	Ezo <i>genane</i> .
Demo vîyarteyo dîyar	Mi <i>girewt</i> .	Mi <i>girot</i> .
Demo ameyox	Ez do <i>bigîra</i> .	Ezo <i>bîgrî</i> .
Demo vîyarteyo nedîyar	Mi <i>girewto</i> .	Mi <i>giroto</i> .
Hîkayeya demê vîyarteyê nedîyarî	Mi <i>girewtbî/bi</i> .	Mi <i>girotbe</i> .
Hîkayeya demê nikayinî	Mi <i>girewtêne</i> .	Mi <i>bigrotê</i> .
Hîkayeya demê ameyoxî	Mi do <i>bigirewtêne</i> .	Ez day <i>bigrotay</i>
Ferman-pozîtîf	<i>Bigîre!</i>	<i>Bîge!</i>
Ferman-negatîf	<i>Megîre!</i>	<i>Mege!</i>

2.6.Karê ke Reyaya Înan ya Demê Vîyarteyê Dîyarî bi “*-nd*” Qedîyenê

Ma tîya de karê ke reyaya înan ya demê vîyarteyê dîyarî bi “*-nd*” qedîyenê ra karê “*kendene*” analîz kerd.

kendene

Goreyê antişê deman, di reyayê karê kendene estê: Demanê vîyarteyan, hîkayeya demê nikayinî û hîkayeya demê ameyoxî de reyaya ci “*kend*” o, fekê Çêrmûge de “*kena*” yo. Demê nikayinî, demê ameyoxî û halê fermanî de zî reyaya ci “*ken-*” o. Fekê Çêrmûge de herfa pêrabestene “*-y-*” wurîyaya û bîya “*-w-*”.

Karê kendene obje gîno, nê semedî ra transîtfî o. Nimûne: “*Mi çale kende.*”

Dem	Tayê fekê bînî	Fekê Çêrmûgê
------------	-----------------------	---------------------

		(Dewa Bistîni)
Demo nikayin	Ez kenena .	Ezo kenenane.
Demo vîyarteyo dîyar	Mi kend .	Mi kena.
Demo ameyox	Ez do bikena .	Ezo bikenî.
Demo vîyarteyo nedîyar	Mi kendo .	Mi kenawo.
Hîkayeya demê vîyarteyê nedîyarî	Mi kendbî/bi .	Mi kenabi.
Hîkayeya demê nikayinî	Mi kendêne .	Mi kenayê.
Hîkayeya demê ameyoxî	Mi do bikendêne .	Mi day bikenay.
Ferman-pozîtif	Bikene!	Bikene!
Ferman-negatîf	Mekene!	Mekene!

2.7.Karê ke Reyaya ci Eslê Xo de “Name” yo.

Ma tîya de karê ke reyaya ci eslê xo de name yo analîz kerdî. Antişê karê “*betilîyayene, lertzîyayene, xelisîyayene û xebitîyayene*“ sey pê yê. Antişê karê “*persayene, dejayene, perayene, tewayene û zanayene*” zî sey karê ke reyaya înan ya demê vîyarteyê dîyarî bi “-a” qedîyenê ancîyenê.

betilîyayene

Goreyê antişê deman, di reyayê karê betilîyayene estê: Demanê vîyarteyan, hîkayeya demê nikayinî û hîkayeya demê ameyoxî de reyaya ci “*betilîya*” yo; demê nikayinî, demê ameyoxî û halê fermanî de reyaya ci “*betilî*” yo. Fekê Çêrmûge de vengê “-î-” kewto û reya bîya “*betil*”.

Karê betilîyayene obje nêgîno, nê semedî ra înransîtîf o. Nimûne: “*Ez betilîyaya.*”

Dem	Tayê fekê bînî	Fekê Çêrmûgê (Dewa Bistîni)
Demo nikayin	Ez betilîyena .	Ezo betilyenane.
Demo vîyarteyo dîyar	Ez betilîyaya .	Ez betilyawa.
Demo ameyox	Ez do bibetilî(ya) .	Ezo bibetilyê.
Demo vîyarteyo nedîyar	Ez betilîyaya .	Ez betilyawo.
Hîkayeya demê vîyarteyê nedîyarî	Ez betilîyabîya .	Ez betilyabiya.
Hîkayeya demê nikayinî	Ez betilîyayêne .	Ez betilyayê.
Hîkayeya demê ameyoxî	Ez do bibetilîyayêne .	Ez day bibetilyay.
Ferman-pozîtif	Bibetilî(ye)!	Bibetilye!
Ferman-negatîf	Mebetilî(ye)!	Mebetilye!

2.8.Karê ke Bêqayde Ancîyenê

Ma tîya de karanê ke bêqayde ancîyenê ra karê *ameyene*, *şiyene*, *dayene* û *asayene* analîz kerdî.

ameyene

Goreyê antişê deman çar reyayê karê ameyene estê: Demanê vîyarteyan, hîkayeya demê nikayinî û hîkayeya demê ameyoxî de reyaya ci “*ame*” yo; demê nikayinî de “*ye*” yo; demê ameyoxî û halê fermanê pozîtîfî de ‘*bê*’ yo û halê fermanê negatîfî de tena “*y-*” maneno. Fekê Çermûge de herfa pêrabestene “*-y-*” wurîyaya û bîya “*-w-*”.

Karê ameyene obje nêgîno, nê semedî ra întansîtîf o. Nimûne: “*Ez vizêr ameya.*”

Dem	Tayê fekê bînî	Fekê Çermûge
Demo nikayin	Ez yena .	Ezo yenane.
Demo vîyarteyo dîyar	Ez ameya .	Ez amewa.
Demo ameyox	Ez do bêra .	Ezo bêrî.
Demo vîyarteyo nedîyar	Ez ameya .	Ez amewo.
Hîkayeya demê vîyarteyê nedîyarî	Ez amebîya .	Ez amebîyo.
Hîkayeya demê nikayinî	Ez ameyêne .	Ez ameyê.
Hîkayeya demê ameyoxî	Ez do biameyêne .	Ez day bîamay.
Ferman-pozîtîf	Bêre!	Bê!
Ferman-negatîf	Meye! / Mey!	Meye!

şiyene

Goreyê antişê deman çar reyayê karê şiyene estê: Demanê vîyarteyan, hîkayeya demê nikayinî û hîkayeya demê ameyoxî de reyaya ci “*şî-*” yo; demê nikayinî de “*şin-*” o; demê ameyoxî de hem “*şî*” hem de “*şo*” şuxuliyenê. Halê fermanî de “*şo*” yo.

Karê şiyene obje nêgîno, nê semedî ra întansîtîf o. Nimûne: “*Ez vizêr şîya mekteb.*”

Dem	Tayê fekê bînî	Fekê Çermûge
Demo nikayin	Ez şina/şona .	Ezo şino. (şinane).
Demo vîyarteyo dîyar	Ez şîya .	Ez şiyane.
Demo ameyox	Ez do şira/şora/şêra .	Ez do şirî.
Demo vîyarteyo nedîyar	Ez şîya .	Ez şîyo.
Hîkayeya demê vîyarteyê nedîyarî	Ez şîbîya .	Ez şîbîyane.
Hîkayeya demê nikayinî	Ez şîyêne .	Ez şîye.
Hîkayeya demê ameyoxî	Ez do bişîyêne .	Ez day bişyay.

Ferman-pozîtîf	Şore!/Şo!	Şo!
Ferman-negatîf	Meşo!	Meşo!

dayene

Goreyê antişê deman, di reyayê karê dayene estê: Demanê vîyarteyan de û demê nikayinî de reyaya ci “da-” yo; normal de antişê demê vîyarte û nikayinî de reya eynî nîya la nê karî de eynî ya. Demê ameyoxî de zî reyaya ci tena “d-” yo. Fekê Çêrmûge de herfa pêrabestene “-y-” wurîyaya û bîya “-w-”.

Karê dayene obje gîno, nê semedî ra transîtîf o. Nimûne: “*Mi pere da ey.*”

Dem	Tayê fekê bînî	Fekê Çêrmûge
Demo nikayin	Ez dana .	Ezo danane.
Demo vîyarteyo dîyar	Mi da .	Mi da.
Demo ameyox	Ez do bida .	Ez do bidî.
Demo vîyarteyo nedîyar	Mi dayo .	Mi dawo.
Hîkayeya demê vîyarteyê nedîyarî	Mi dabi/dabî .	Mi dabê.
Hîkayeya demê nikayinî	Mi dayêne .	Mi dayê.
Hîkayeya demê ameyoxî	Mi do bidayêne .	Mi day biday.
Ferman-pozîtîf	Bide!	Bide!
Ferman-negatîf	Mede!	Mede!

asayene/hasayene

Goreyê antişê deman, di reyayê karê asayene estê: Demanê vîyarteyan, hîkayeya demê nikayinî û hîkayeya demê ameyoxî de reyaya ci “asa” yo; demê nikayinî, demê ameyoxî û halê fermanî de “-a” keweno û reyaya ci tena “as-” maneno. Fekê Çêrmûge de demê nikayinî de reya “as” o. Demanê bînan de reya “asî” yo.

Karê asayene obje gîno, nê semedî ra transîtîf o. Nimûne: “*Mi masa berde zere.*”

Dem	Tayê fekê bînî	Fekê Çêrmûge
Demo nikayin	Ez asena .	Ezo aseyanane.
Demo vîyarteyo dîyar	Ez asaya .	Ez asîyawa.
Demo ameyox	Ez do biasa .	Ezo biasîyê.
Demo vîyarteyo nedîyar	Ez asaya .	Ez asîyawo.
Hîkayeya demê vîyarteyê nedîyarî	Ez asabîya .	Ez asîyabîya.

Hîkayeya demê nikayinî	Ez asayêne .	Ez asîyaye.
Hîkayeya demê ameyoxî	Ez do biasayêne .	Ez day biasîyay.
Ferman-pozîtîf	Biase!	Biasîye!
Ferman-negatîf	Mease!	Measîye!

2.9.Karê ke Yew Kar û Yew Preverbî ra Virazîyayê

Nê karî, bi yew kar û yew preverbî (sey *a-*, *ra-*, *ro-*, *we-*, *ta-*, *te-*) virazîyayî. Ma cêr ra antişê nê karan nuşt.

açarnayene

Dem	Tayê fekê bînî	Fekê Çermûge
Demo nikayin	Ez açarnena .	Ezo açernênane.
Demo vîyarteyo dîyar	Mi açarna .	Mi açerna.
Demo ameyox	Ez do biaçarna .	Ezo biaçarnî.
Demo vîyarteyo nedîyar	Mi açarnayo .	Mi açarnawo.
Hîkayeya demê vîyarteyê nedîyarî	Mi açarnabî/açarnabi .	Mi açarnabe.
Hîkayeya demê nikayinî	Mi açarnayêne .	Mi açarnayê.
Hîkayeya demê ameyoxî	Mi do biaçarnayêne .	Ez day biaçarnay.
Ferman-pozîtîf	Biaçarne!	Biaçarne!
Ferman-negatîf	Meaçarne!	Meaçarne!

agêrayene

Dem	Tayê fekê bînî	Fekê Çermûge
Demo nikayin	Ez agêrena .	Ezo agêyrenane.
Demo vîyarteyo dîyar	Ez agêraya .	Ez agêyrawa.
Demo ameyox	Ez do biagêra .	Ezo biagêyrî.
Demo vîyarteyo nedîyar	Ez agêraya .	Ez agêyrawo.
Hîkayeya demê vîyarteyê nedîyarî	Ez agêrabîya .	Ez agêyrabîya.
Hîkayeya demê nikayinî	Ez agêrayêne .	Ez agêyrayê.
Hîkayeya demê ameyoxî	Ez do biagêrayêne .	Ez day biagêyray.
Ferman-pozîtîf	Biagêre!/Agêre!	Agêyre!
Ferman-negatîf	Meagêre!	Meagêyre!

akerdene

Dem	Tayê fekê bînî	Fekê Çêrmûge
Demo nikayin	Ez akena .	Ezo akenane.
Demo vîyarteyo dîyar	Mi akerd .	Mi akerd.
Demo ameyox	Ez do akera .	Ezo akrî.
Demo vîyarteyo nedîyar	Mi akerdo .	Mi akerdo.
Hîkayeya demê vîyarteyê nedîyarî	Mi akerdbî/akerdbi .	Mi akerdbî.
Hîkayeya demê nikayinî	Mi akerdêne .	Mi akerdê.
Hîkayeya demê ameyoxî	Mi do biakerdêne .	Mi day akerday.
Ferman-pozîtîf	Ake!	Ake!
Ferman-negatîf	Meake!	Meake!

rakewtene

Dem	Tayê fekê bînî	Fekê Çêrmûge
Demo nikayin	Ez rakewena .	Ezo rakewnanê.
Demo vîyarteyo dîyar	Ez rakewta .	Ez rakewta .
Demo ameyox	Ez do rakewa .	Ezo rakewî.
Demo vîyarteyo nedîyar	Ez rakewta .	Ez rakewto.
Hîkayeya demê vîyarteyê nedîyarî	Ez rakewtbîya .	Ez rakewtbîya.
Hîkayeya demê nikayinî	Ez rakewtêne .	Ez rakewtê.
Hîkayeya demê ameyoxî	Ez do birakewtêne .	Ez day rakewtay.
Ferman-pozîtîf	Rakewe!	Rawke! (Rakewe!)
Ferman-negatîf	Ramekewe!/Merakewe!	Merawke!

ronîstene

Dem	Tayê fekê bînî	Fekê Çêrmûge
Demo nikayin	Ez ronîsena .	Ezo nûşeno ro.
Demo vîyarteyo dîyar	Ez ronîšta .	Ez nûšta ro.
Demo ameyox	Ez do ronîşa .	Ezo binûşî ro.
Demo vîyarteyo nedîyar	Ez ronîšta .	Ez nûšto ro.
Hîkayeya demê vîyarteyê nedîyarî	Ez ronîştbîya .	Ez nûştbîya ro.
Hîkayeya demê nikayinî	Ez ronîştêne .	Ez nûştê ro.
Hîkayeya demê ameyoxî	Ez do bironîştêne .	Ez day binûşe ro.
Ferman-pozîtîf	Ronîşe!/Roşi!	Roşê!
Ferman-negatîf	Meronîşe!/Meroşi!	Menûşe ro./ Meroşê.

werîstene

Dem	Tayê fekê bînî	Fekê Çêrmûge
Demo nikayin	Ez werzena .	Ezo werzenane.

Demo vîyarteyo dîyar	Ez werişt a.	Ez weriştane.
Demo ameyox	Ez do bi werza/werza .	Ezo werzî/biwerzî
Demo vîyarteyo nedîyar	Ez werişt a.	Ez werişto.
Hîkayeya demê vîyarteyê nedîyarî	Ez werişt bîya.	Ez werişt bîya .
Hîkayeya demê nikayinî	Ez werişt êne.	Ez werişt ê .
Hîkayeya demê ameyoxî	Ez do bi werişt êne.	Ez day biweriştay.
Ferman-pozîtîf	Werze!	Werze!
Ferman-negatîf	Mewerze!	Mewerze!

tadayene

Dem	Tayê fekê bînî	Fekê Çêrmûge
Demo nikayin	Ez tadana .	Ezo tadanane.
Demo vîyarteyo dîyar	Mi tada .	Mi tada.
Demo ameyox	Ez do tabida/bitada .	Ezo bitadî.
Demo vîyarteyo nedîyar	Mi tadayo .	Mi tadawo.
Hîkayeya demê vîyarteyê nedîyarî	Mi tadabî/tadabi .	Mi tadabe.
Hîkayeya demê nikayinî	Mi tadayêne .	Mi tadayê.
Hîkayeya demê ameyoxî	Mi do bi taday êne.	Mi day bitaday.
Ferman-pozîtîf	Tabide!/Tade!	Bitade!
Ferman-negatîf	Tamede!/Metade!	Metade!

tepiştene

Dem	Tayê fekê bînî	Fekê Çêrmûge
Demo nikayin	Ez tepiş ena.	Ezo tepşenane.
Demo vîyarteyo dîyar	Mi tepişt .	Mi tepîşt.
Demo ameyox	Ez do bi tepişa/tepişa .	Ezo tepşirî.
Demo vîyarteyo nedîyar	Mi tepişt o.	Mi tepîşto.
Hîkayeya demê vîyarteyê nedîyarî	Mi tepişt bî/tepiştbi.	Mi tepîşt bê .
Hîkayeya demê nikayinî	Mi tepişt êne.	Mi tepîşt ê .
Hîkayeya demê ameyoxî	Mi do bi tepişt êne.	Mi day tepîştay.
Ferman-pozîtîf	Bitepişe!/Tepîşe!	Tepşe!

ÇIMEYÎ

Grûba Xebate ya Vateyî; Ferhengê Kirmanckî (Zazakî)-Tirkî/Kirmancca (Zazaca)-Türkçe Sözlük, Amadekarê çape: M. Malmîsanij, Mehmet Uzun, J. Îhsan Espar, Çapa pancine ya hîrakerdiye, Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul, 2016.

Grûba Xebate ya Vateyî; Rastnuştişê Kirmanckî (Zazakî), Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul, 2005.

Vate Çalışma Grubu; Türkçe-Kirmancca (Zazaca) Sözlük/Ferhengê Tirkî-Kirmanckî (Zazakî), Basıma hazırlayanlar: M. Malmîsanij, Mehmet Uzun, J. Îhsan Espar, Vate Yayınevi, Dördüncü basım, İstanbul, 2011.

ÇIMEYÊ FEKKÎ

Bekîr Dîcle

Dewa Bistûnî ya Çêrmûge ra yo. O şeşî û heşt serre yo, kirmanckî, kurmanckî û tirkî zano.

Enver AYTEKÎN

Dewa Bistûnî ya Çêrmûge ra yo. O çewres û panc serre yo, kirmanckî û tirkî zano.

Hamîde AYTEKÎN

Dewa Bistûnî ya Çêrmûge ra ya. A pancas û panc serra ya, kirmanckî, kurmanckî û tirkî zana.

Hayrîye AYTEKÎN

Dewa Bistûnî ya Çêrmûge ra ya. A çewres û hîrê serra ya, kirmanckî, kurmanckî û tirkî zana.

Remzîye AYTEKÎN

Dewa Bistûnî ya Çêrmûge ra ya. A çewres û heşt serra ya, kirmanckî, kurmanckî û tirkî zana.